

Verleden, heden, toekomst - het belang van een Ethisch Purpose Model.

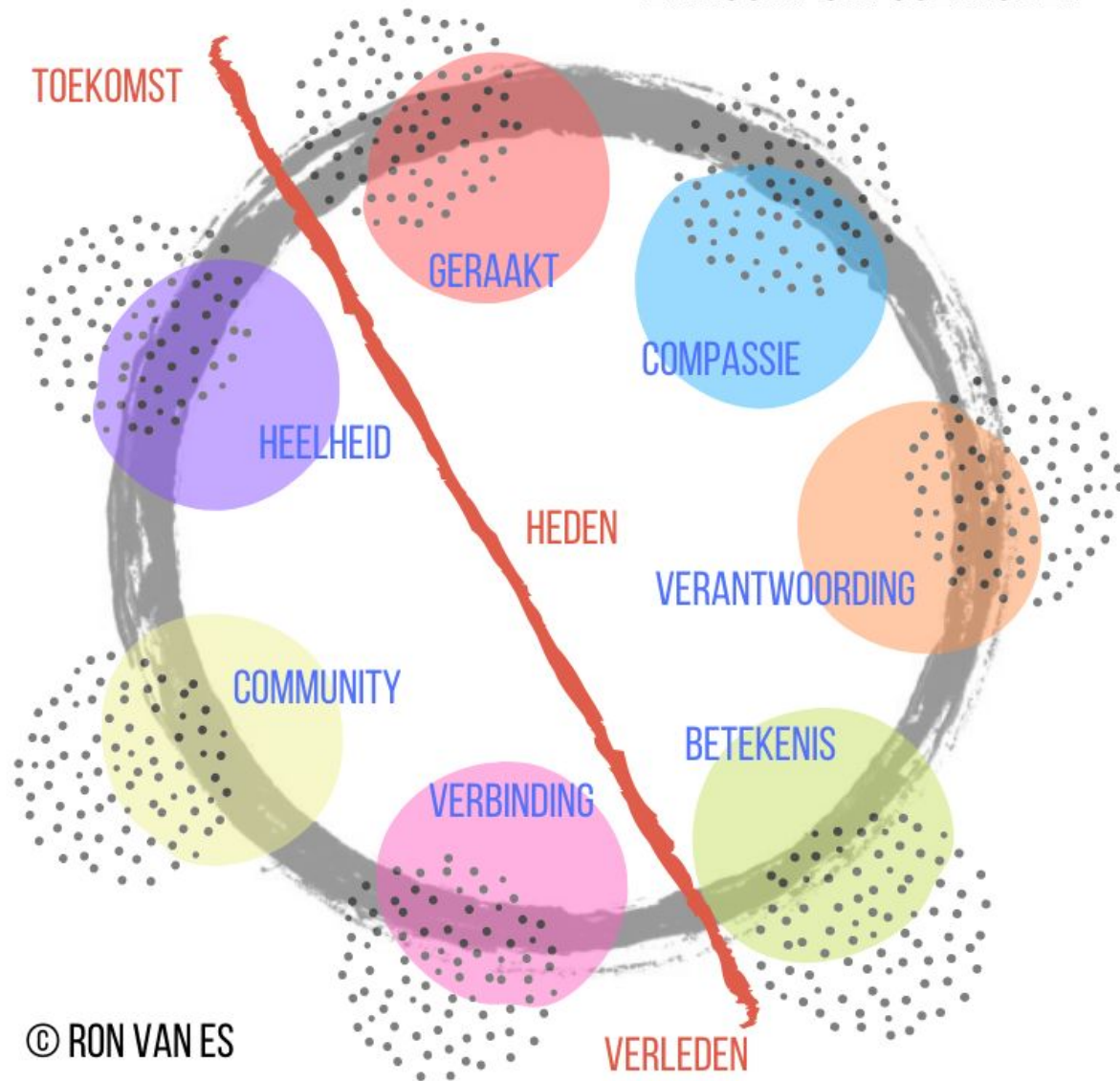
Alles heeft een verleden. Er is een gisteren en een dag voor gisteren. Er is 100 jaar geleden, een millennium, en verder. We rekenen in een verleden tijd, we praten in een verleden tijd, we denken aan die verleden tijd. Met andere woorden, we komen ergens vandaan, een punt van begin, een moment van ontstaan. Dat verleden is belangrijk omdat we mogelijk kunnen begrijpen wat daar gebeurde. Waarom iets gebeurde. We kunnen lessen leren uit tijden die achter ons liggen. We kunnen mogelijk ook onszelf begrijpen. Vanuit het verleden van ons eigen leven bijvoorbeeld. 'Wat bezielde ons, wat bezielde mij?' Het verleden is ook belangrijk om het nu te bezien. Het heden. De actuele situatie. Soms om te merken dat we niets geleerd hebben van dat verleden. Dat we opnieuw weer in dezelfde valkuil storten. Soms om het verleden in het licht van het heden te kunnen zien. Het dan te begrijpen. Zo is het. Zo was het toen, maar zo is het nu. Of: zo wil ik dat het nu is. Begrijpen. Leren. En begrijpen. Beter begrijpen.

Begrijpen wie we zijn als mens. Als organisatie. Als bedrijf. Dat vraagt om kennis over ons verleden. Om in te zien ons patroon vandaan komt. Waarom we handelen zoals we handelen. De keuzes die je kunt maken met dat zicht op het verleden bepalen ook hoe je bent en wilt zijn in het nu. Is het nog nodig om zo te handelen? Dient het mij nog om zo te spreken te denken, te zijn? Kan het beter? Moet het beter? Alles namelijk wat je in het heden doet, denkt, spreekt en vindt, heeft een oorsprong in het verleden. Daar is ooit een besluit genomen, een stelling betrokken, een mening gevormd.

In het verleden kijken vraagt ook om moed, want daar zijn ook de kwetsuren, de moeiten, het ongemak. Het verleden kent onze schaduwkant. En er is ook een toekomst. Zonder een idee van een toekomst zouden we massaal depressief worden. De toekomst geeft licht op het heden. Doordat de toekomst er nu al is, is ook het heden veel helderder. De toekomst maakt alles compleet. Zo ligt er tussen verleden, heden en toekomst een lijn. Er is een *alignment*.

Dit geldt dus ook voor instituties, bedrijven en organisaties. Waar kwamen we vandaan, wat drijft ons nu en welke toekomst ligt er voor ons? Binnen die alignment van eigen verleden, heden en toekomst ligt een manier van ethisch handelen waarin je zeven duidelijke aspecten kunt herkennen. Die zeven aspecten vormen samen dat wat ik het Ethisch Purpose Model ben gaan noemen.

ETHISCH PURPOSE MODEL

© RON VAN ES

Dit zijn die zeven aspecten:

1. Geraakt worden
2. Compassie/empathie
3. Verantwoordelijkheid
4. Wil-tot-betekenis
5. Verbinding
6. Community
7. Heelheid

1. Geraakt worden

Als mens is er dat moment dat je geraakt wordt. Geraakt door de nood van een ander mens. Geraakt door een foto of film van een situatie. Geraakt door een gedachte die als een lichtflits binnenkomt. Geraakt door een innerlijke stem. Er zijn vele verhalen over mensen

die zo diep geraakt worden dat ze op de rem gaan staan. Stil vallen. Verwonderd. Of pijnlijk gewond.

Het wonderlijke van het fenomeen geraakt worden, is dat het je overvalt. Het is er, onverwacht, niet bedacht, niet gewild. Het is alsof er een deur opengaat. Licht stroomt binnen. "There is a crack in everything that's how the light gets in", zong Leonard Cohen ooit. Een zin die voor veel mensen dus herkenbaar is.

Je geraakt laten worden is ook een vorm van ethisch handelen. Vanuit jouw blik naar de wereld om je heen kún je geraakt worden. Je bent je bewust van je plaats ten opzichte van die ander. In dat steeds meer bewust worden van de ander bemerk je ook je eigen plaats in de wereld.

Het tegenovergestelde is niet aangeraakt willen of kunnen worden. Mogelijk ben je afgestompt of te kwetsbaar, zodat de ramen dicht blijven die een wereld zouden kunnen binnenlaten. De deuren potdicht en het eigen belang op de eerste plaats. Dat is een vorm van zelfgerichtheid die niet altijd zelf gekozen hoeft te zijn. Soms heeft het een ontstaansgeschiedenis die we niet kennen. De gevolgen zijn wel vaak desastreus.

2. Compassie/Empathie

Er is het verhaal van de barmhartige Samaritaan, dat door Jezus wordt verteld in het Nieuwe Testament. Op de vraag 'Wie is dan mijn naaste?' vertelt hij van de man die onderweg is, wordt beroofd en voor dood langs de kant van de weg blijft liggen. Er komen zowel een priester als een Leviet (een tempeldienaar) langs die de man links laten liggen. Een Samaritaan, een man uit een groep mensen die in die tijd veracht werd, ziet de man wèl liggen en verzorgt hem. Sterker nog, de Samaritaan neemt het slachtoffer van de brute roof mee en brengt hem naar een herberg. Daar zegt de Samaritaan dat ze hem op zijn kosten moeten verzorgen. "Wie van deze drie mensen is nu de naaste van deze ongelukkige?" vraagt Jezus dan. Het is een klein verhaal, een anekdote bijna, en in zijn kleinheid loepzuiver.

In het idee van 'empathische zorg' - herkennen we de ander als onszelf met al ons eigen lijden, maar verwarren we ons lijden niet met dat van de ander - lezen we in het verhaal van de Samaritaan dat deze man, die zelf uitgespuugd wordt en daar zeker onder te lijden zal hebben gehad, dat niet verwacht met het lijden van de joodse man die hij daar langs de weg ziet liggen. Hij ziet de nood en grijpt in. Verwacht hij daar iets voor terug, een

bedankje, een plaats in de hemel, een beter karma? We weten het niet, maar ik vermoed zomaar dat het verhaal dat Jezus hier vertelde niet voor niets ophield bij de opmerking "doe zoals hij."

In de zeven aspecten van het Ethisch Purpose Model word je 1. geraakt omdat je 2. compassie - of empathie-zenuw open ligt. Door geraakt te zijn door een situatie, een gedachte of een mens kun je vanuit compassie of empathie reageren. Compassie is het zien wie je naaste is, en dat betekent simpelweg zien welke noden er zijn en daarnaar handelen. In het standaardwerk over compassie van de boeddhistische monnik en wetenschapper Matthieu Ricard: 'Altruïsme, de kracht van compassie' schrijft hij: "Het boeddhisme omschrijft onbaatzuchtige liefde als 'het verlangen dat alle wezens gelukkig mogen zijn en de oorzaken van geluk mogen ontdekken.'" Onder 'geluk', verstaat het boeddhisme niet alleen maar een vluchtige toestand van welbevinden of een aangenaam gevoel, maar een zijnswijze die is gebaseerd op een geheel van eigenschappen, waaronder altruïsme, innerlijke vrijheid en geestkracht, naast een heldere kijk op de werkelijkheid."

Compassie stelt je in staat om verbinding te maken met de ander, met respect voor jezelf en je gevoelens, met slechts de wens de ander bij te staan. Dat is niet een betrokkenheid om de ander te helpen vanuit je eigen behoefte om goed te doen. Dat zou alles scheeftrekken. Als we niet onszelf in de ander blijven zien en tegelijk bij ons zelf blijven, dus zuiver in de verbinding, verwarren we de ander met onszelf. Wij willen helpen, hebben goede bedoelingen, maar de ander wordt dan ons doel. Compassie is slechts de verbinding zonder te weten wat dat wat teweeg brengt. Ons handelen staat daarmee los van wat wij er zo nodig zelf van vinden.

3. Verantwoordelijkheid

Eenmaal iets gezien is nooit meer niet gezien. Eenmaal iets gehoord, is nooit meer niet gehoord. Eenmaal iets begrepen, is nooit meer wegstoppen en doen alsof je het allemaal niet begrijpt. In het Ethisch Purpose Model ontkom je niet aan je verantwoordelijkheid.

Stephen Covey, bekend auteur van leiderschapsboeken, heeft een beroemde verbeeldingsoefening bedacht bij zijn opmerking: "Begin met het einde voor ogen." Dat 'begin met het eind voor ogen' is een gewoonte die je kunt aanleren volgens Covey. Wat dan helpt is je je eigen begrafenis voor te stellen. Zo beeldend mogelijk. Kist, kerk, mensen. Maar wat vooral belangrijk in die verbeelding is hoe mensen over jou zullen spreken. Wat zeggen ze daar bij die kist waar jij in ligt? Welke verhalen vertellen ze? Wie was je voor

hen? Je kunt je voorstellen dat 'manager van het jaar' van je bedrijf, of 'hij hielp ons onze omzet te verdubbelen', of 'zij kon zo hard werken' nou niet bepaald verhalen zijn die verder zullen komen dan de deur van de aula van de begraafplaats. Wat betekende je voor anderen? Daar gaat het om. Waarin heb jij een verschil gemaakt? Niet in de omzet van je bedrijf of de reorganisatie, maar in de harten van de mensen om je heen en bij jezelf? De verbeeldingsoefening van Stephen Covey kan behoorlijk confronterend zijn. Niemand kijkt graag naar zijn eigen einde. Maar het helpt wel om je reis verder te bepalen.

4. Wil-tot-betekenis

Er zit iets onverwoestbaars in ons, we willen van betekenis zijn. Volgens de psycholoog James Hillman gaat het dan over onze diepste kern: de mens die we zijn, wil tot zijn bestemming komen. Hillman gebruikt zelf de metafoor van de vrucht van een eikenboom, de kleine eikel die, eenmaal op de grond gevallen, al weet dat hij een enorme eikenboom kan worden. De wil-tot-betekenis is dus ten diepste een vermogen dat in ons verborgen ligt en tot grote bloei kan komen. Of in ons kan verschrompelen als we er geen aandacht aan besteden.

In 'De wil te willen' schrijft psycholoog Diederik van Rossum over het proces dat ieder mens diep van binnen kent, het proces van symbiose. 'De wilsenergie bestaat uit de speciale kwaliteiten van een individu, een individu dat weet wie hij/zij is; in de betekenis van de eikel die "weet" dat hij een eik en geen pijnboom zal worden.' Het is het één worden met wie je werkelijk al bent voordat je überhaupt nadenkt over transformatie. Het is het logische proces van ieder mens. De eikel die al weet dat hij een eikenboom wordt. De mens die al weet dat hij een volledig en voldragen mens wordt. De transformatie van kind naar volwassene. De onvermijdelijke groei.

Die wil-tot-betekenis is vooral iets dat we moeten ontdekken en het vraagt om een actieve houding. Daarbij gaat het niet om de zelfexpressie van een persoon. Viktor Frankl schrijft daarover in zijn beroemde boek 'De zin van het bestaan': "Wij moeten ons wachten voor de tendens, waarden uitsluitend te beschouwen in termen van zelfexpressie van de mens. Want logos, of 'betekenis', is meer dan oprijzen uit het bestaan, het is veeleer een confrontatie met het bestaan." Vrij vertaald kun je Victor Frankl lezen en begrijpen als iemand die aan een mens niet vraagt om zich kenbaar te maken omdat het zo goed is voor hem of haarzelf, maar zich kenbaar te maken omdat het *leven* dat vraagt. Het is een wil-tot-betekenis, waarbij de wil niet alleen in de handen van de mens zelf ligt. Het leven wil dat ook. Daarbij is frustratie – 'het lukt niet, ik luk niet' – een belangrijke motor om de wil

'aan te laten slaan'. Het is de contactsleutel van het voertuig. Om het leven in dat licht te zien, is er soms een existentiële crisis nodig.

De essentie van ons bestaan – en dat is ook waar Victor Frankl op duidt – is een balans te vinden in je leven. "Ieder mens wordt door het leven ondervraagd en hij kan zich slechts verantwoorden tegenover het leven, door zijn eigen leven te verantwoorden. Hij kan slechts gehoor geven aan het leven door verantwoordelijkheid te dragen voor zijn eigen leven." Al deze gedachten over de onvermijdelijke groei van de potentie die in ons is en die een weg zoekt naar betekenis, te worden wat wil, kunnen ook worden toegepast op een organisatie. Als de ware potentie, de wezenlijke impact, niet gezien wordt, verkwanseld wordt, veronachtzaamd wordt, dan zal er geen groei zijn. Dan zal ook de organisatie ten dode zijn opgeschreven. Maar krijgt een organisatie het voor elkaar om de wil-tot-betekenis te ontplooiën dan krijgt die vleugels – denk aan de ontwikkeling van een rups naar een vlinder.

5. Verbinding

In het langstlopende onderzoek ter wereld (van maar liefst 75 jaar!) naar menselijk geluk toont Robert Waldinger, psychiater en hoogleraar aan Harvard Medical School, aan, dat mensen het gelukkigst zijn in bestendige relaties. Het opmerkelijke onderzoek volgt 724 mannen gedurende die 75 jaar. Met vragen over hun werk, huiselijk leven en hun gezondheid. Deze 724 mannen werden uit twee verschillende groepen gekozen – een groep jonge mannen die afstudeerde aan Harvard en een groep jonge mannen die in de armste buurt van Boston woonde. Zij werden in hun leven fabrieksarbeider, advocaat, metselaar of arts. Sommigen, vertelt Robert Waldinger, klommen de maatschappelijke ladder helemaal op tot aan de top en sommigen maakten die reis net andersom. Welke lessen heeft dit onderzoek ons gebracht uit die tienduizenden pagina's van research over hun levens? Het gaat niet over rijkdom, of over roem of zelfs maar over hard werken. Dit is het antwoord: goede relaties maken en houden het leven van deze mannen (en inmiddels hun eventuele partners in het onderzoek) gelukkig en gezond.

Om dit laatste te onderstrepen maakt Waldinger het volgende onderscheid:

1. Sociale verbanden zijn erg belangrijk voor mensen en eenzaamheid is dodelijk. Het blijkt dat mensen die meer contact hebben met familie en vrienden gelukkiger zijn dan anderen en gezonder leven.

2. Het gaat niet om de hoeveelheid relaties maar het gaat om de kwaliteit van die relaties. Leven in goede en warme relaties geeft bescherming. In het onderzoek kon men zelfs op basis van dit gegeven zien hoe oud mannen op hun vijftigste zouden kunnen worden.

3. Goede relaties beschermen niet alleen ons lichaam, maar ook ons brein. Mensen die, ook op hoge leeftijd, weten dat ze op iemand kunnen rekenen, blijven scherper in hun geheugen.

“Waarom,” vertelt Robert Waldinger in een presentatie, “maken we van deze wijsheid niet meer gebruik, want eerlijk gezegd is het idee over goede relaties niet nieuw”. “Misschien,” zegt hij, “is het omdat we snelle oplossingen willen en niet meer geloven in een leven van langere termijnen. Relaties zijn morsig en ingewikkeld, we moeten er hard voor werken. Het is levenslang en stopt nooit. En toch...mensen die het gelukkigst waren na hun pensioen waren de mensen die het actiefst waren in het onderhouden van hun relaties eerder in hun leven.”

In het Ethische Purpose Model zoals ik dat hier schets is verbinding dus meer dan cruciaal. Niet alleen het kunnen duiden van de verbinding, maar verbinding op zich. In de noodzakelijke verbinding groeien we, ademen we, komen we tot ons recht. Dat wetende is het dus logisch dat vanuit verbinding gedacht en gewerkt wordt. Een organisatie die zich toelegt op dienstverlening begrijpt dat natuurlijk; verbinding, relaties. Toch is het dan verwonderlijk dat juist dit soort organisaties daar vaak mee de mist in gaat. Ook het bedrijf dat een klant ziet als een portemonnee slaat de plank mis.

6. Community

In een wereld die zo groot is – of lijkt – en waarin we grip verliezen op onze omgeving, zien we een terugkeer naar vormen die ons helpen. Helpen om vorm te geven aan een wereld waarin we willen leven. Een prachtig voorbeeld in 2019 is de Duurzame 100 van dagblad Trouw in Nederland waar in de lijst geen personen zijn terechtgekomen, maar initiatieven. Dat zijn coöperaties van mensen die duurzaam energie opwekken, samen een boerderij beheren, de buurt opknappen, spullen delen. Het lijken kleine initiatieven én dat zijn het ook. Bewust. Omdat mensen elkaar willen herkennen en samen willen werken en delen.

Elke organisatie zou hier van kunnen leren. Want de jaren van opschalen hebben niet veel voordelen gebracht, behalve misschien kostenbesparing. In ziekenhuizen, in scholen, maar ook bij leveranciers van energie, van telefonie, van voeding, is de menselijke maat te vaak verdwenen. Het zijn protocollen, call-centers, verpakkingen die communiceren met mensen.

Waar zijn de gezichten? Waar is de zachte aanraking op een schouder? Waar is het begrip voor een persoonlijk verhaal? In het zoeken naar automatisering, naar efficiency, naar standaardisering is het zicht op een community helemaal verdwenen.

De logische stap voor een organisatie of bedrijf om te denken en te handelen vanuit een community-gedachte maakt ook dat de verbinding met klanten, consumenten, burgers levend wordt. Het is geen marketing praatje, geen like op Facebook, geen 'beweging' op Instagram onder aanvoering van influencers. Het is een werkelijke verbinding met mensen.

7. Heelheid

Helen is misschien een eigenaardig begrip als laatste stap in dit Ethisch Purpose Model, maar het is precies wat er met je gebeurt. Of aan je gebeurt. Door ethisch te handelen worden zaken die ziek zijn geheeld. Worden bedrijven (ook intern) geheeld. Worden medewerkers geheeld. Geheeld van diepe wonden van afgescheidenheid, of een zelfgerichte levensstijl. Geheeld van een ongezonde kijk op de wereld om je heen. Geheeld van eenzaamheid. Geheeld van de honger naar macht en geld. Geheeld van een perspectief dat alleen maar naar eigen belangen kan kijken.

Slotsom

De roep om betekenis in een organisatie, de zucht naar 'purpose' zal nooit tot wasdom komen zonder een blik op het eigen verleden, heden en toekomst. In die reflectie zullen de zeven aspecten van het Ethisch Purpose Model een leidraad zijn voor het eigen handelen.

Matthieu Ricard, *Altruïsme, de kracht van compassie*. Ten Have

Stephen Covey, *De zeven eigenschappen van effectief leiderschap*. Business Contact

James Hillman, *De code van de ziel, hoe je levenslot te bepalen*. Prometheus

Victor Frankl, *De zin van het bestaan, een inleiding tot de logotherapie*. Ad Donker

Diederik van Rossum, *De wil te willen*. Instituut voor Psychosynthese

Robert Waldinger, *Harvard psychiater, psychoanalyt, and Zen priester*. TED talk

Bovenstaand artikel is gebaseerd op mijn langere bijdrage in het boek 'Het is tijd, de ethiek van purpose gedreven organisaties', uitgeven door Studio Kers.

Ron van Es is founder van School for Purpose Leadership - www.purposeleadership.nl en partner bij Purpose Day www.purposeday.nl Hij is auteur van verschillende boeken en psychosyntheticus, afgestudeerd aan het Instituut voor Psychosynthese.

ron@purposeleadership.nl